

**PROBATSIIYA INSPEKTORINING OZODLIKNI CHEKLASH JAZOSI
IJROSINI TA'MINLASHDA IIO SOHAVIY XIZMATLARI BILAN
HAMKORLIGI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH**

Jumaboyev Og'abek Shomurod o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-o'quv kursi kursanti

Toshkent sh.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20455165>

Annotatsiya: Ushbu maqolada ozodlikni cheklash tariqasidagi jinoiy jazoni ijro etishda probatsiya inspektorlarining ichki ishlar organlari (IIO) sohaviy xizmatlari (profilaktika inspektorlari, patrul-post va tezkor-qidiruv xizmatlari) bilan o'zaro hamkorligini tashkil etishning nazariy va amaliy muammolari tahlil qilingan. Mahkumning yashash joyi, yurish-turishi va taqiqlangan joylarga bormasligini kafolatli nazorat qilishda idoraviy va sohaviy integratsiyani chuqurlashtirish hamda raqamli texnologiyalardan keng foydalanish yuzasidan ilmiy xulosalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ozodlikni cheklash, probatsiya xizmati, sohaviy hamkorlik, profilaktika inspektori, patrul-post xizmati, nazorat, jazo ijrosi, raqamlashtirish.

Annotation: This article analyzes the theoretical and practical problems of organizing mutual cooperation of probation inspectors with sectoral services of internal affairs bodies (prevention inspectors, patrol-post, and operational-search services) in the execution of criminal punishment in the form of restriction of liberty. Scientific conclusions have been developed on deepening departmental and sectoral integration and the extensive use of digital technologies in guaranteeing control over the convict's place of residence, behavior, and non-visitation of prohibited places.

Keywords: restriction of liberty, probation service, sectoral cooperation, prevention inspector, patrol-post service, control, execution of sentence, digitalization.

Contact: 99 826 99 56

Аннотация: В данной статье анализируются теоретические и практические проблемы организации взаимодействия инспекторов пробации с отраслевыми службами органов внутренних дел (инспекторами профилактики, патрульно-постовой и оперативно-разыскными службами) при исполнении уголовного наказания в виде ограничения свободы. Разработаны научные выводы по углублению ведомственной и отраслевой интеграции, а также широкому использованию цифровых технологий в гарантированном контроле за местом жительства, поведением осужденного и непосещением им запрещенных мест.

Ключевые слова: ограничение свободы, служба пробации, отраслевое сотрудничество, инспектор профилактики, патрульно-постовая служба, контроль, исполнение наказания, цифровизация.

Jinoiy jazolar tizimida ozodlikni cheklash jazosi o'zining ijtimoiy-huquqiy tabiati va ijro etish mexanizmi murakkabligi bilan alohida ajralib turadi. Ushbu jazoning mohiyati mahkumni jamiyatdan to'liq ajratmagan holda uning xulq-atvori, harakatlanish erkinligi va yashash tarzi ustidan qat'iy ma'muriy-huquqiy nazorat o'rnatishdan iboratdir. Sud tomonidan mahkumga nisbatan ma'lum bir vaqtlarda yashash joyidan chiqmaslik, muayyan joylarga (masalan, ko'ngilochar muassasalarga, spirtli ichimliklar sotiladigan maskanlarga) bormaslik, shuningdek, ommaviy tadbirlarda ishtirok etmaslik kabi taqiqlar belgilanadi. Kriminologlarning ta'kidlashicha, ozodlikni cheklash jazosi jismoniy qamoqning alternativasi bo'lgani sababli, uning ijrosi doimiy, uzluksiz va o'ta sergak nazoratni talab etadi.

Amaliyotda ushbu murakkab nazorat mexanizmini faqatgina probatsiya xizmati xodimlarining o'z kuchlari bilan to'laqonli ta'minlash imkonsizdir. Bitta probatsiya inspektori hisobida o'nlab mahkumlar turishini va inspektor ularni kechayu kunduz vizual kuzatib yura olmasligini inobatga oladigan bo'lsak, ichki ishlar organlarining (IIO) boshqa sohaviy xizmatlari – xususan, jamoat xavfsizligi

xizmati (profilaktika va patrul-post xizmatlari) hamda tezkor-qidiruv bo'linmalari bilan qat'iy va tizimli hamkorlik o'rnatish hayotiy zaruratga aylanadi. Ilmiy tadqiqotlar tahliliga ko'ra, jazoning muqarrarliligi va tarbiyaviy ta'sir kuchi aynan sohaviy xizmatlar harakatlarining qanchalik sinxron (uyg'un) tashkil etilganligiga bevosita bog'liqdir.

Ozodlikni cheklash jazosi ijrosida eng yaqin hamkorlik, avvalo, hududiy profilaktika inspektorlari bilan amalga oshirilishi lozim. Mahkumning yashash joyidagi kunlik ijtimoiy-maishiy xulq-atvori, oila a'zolari va qo'shnilari bilan munosabati aynan mahalla profilaktika inspektoriga yaxshi ma'lum bo'ladi. Mutaxassislarning fikricha, probatsiya inspektori va profilaktika inspektori o'rtasida har bir mahkum bo'yicha axborot almashishining muntazam yo'lga qo'yilishi va tungi vaqtlardagi qo'shma reydlarning o'tkazilishi mahkumda jazo shartlarini buzishga bo'lgan har qanday urinishni yo'qqa chiqaradi [3]. Profilaktika inspektori o'z xizmat hududida aylanib yurganda yoxud chaqiruvlarga borganda tasodifan ozodlikni cheklash jazosini o'tayotgan shaxsning taqiqlangan vaqtda ko'chada yurganini aniqlasa, zudlik bilan probatsiya xizmatini xabardor qilishi jazo nazoratining operativligini ta'minlaydi.

Shu bilan bir qatorda, mahkumlarning taqiqlangan muassasalarga (tungi klublar, kafelar) tashrif buyurishining oldini olishda patrul-post xizmati (PPX) xodimlarining roli beqiyosdir. Ko'cha va jamoat joylarida patrullik qilayotgan xodimlar qo'lidagi ma'lumotlar bazasida hududdagi qaysi shaxslarga nisbatan qanday cheklovlar o'rnatilganligi haqida doimiy yangilanib turuvchi axborot bo'lishi maqsadga muvofiq.

Jumladan, PPX naryadlarining elektron planshetlariga hududdagi probatsiya hisobida turgan hamda ma'lum muassasalarga (kafe, bar, tungi klublar) kirishi yoki tungi vaqtda yashash joyini tark etishi taqiqlangan shaxslar ro'yxatini interaktiv xarita (geolokatsiya) orqali kiritib borish amaliyotini kengaytirish lozim. Agar

jamoat joylarida xizmat olib borayotgan patrul xodimi taqiqlangan hududda yo'l qo'yilmagan vaqtda mahkumni aniqlasa, uni zudlik bilan "Elektron probatsiya" bazasi orqali tekshirib, qoidabuzarlikni hujjatlashtirishi nazoratning tezkorligini ta'minlaydi. Kriminolog olimlarning ta'kidlashicha, qoidabuzarliklarni "issiq izidan" elektron qayd etish tizimining ishlashi mahkumlarda jazoning muqarrarliligi va nazoratning har joyda ekanligi (ubikvitarlik) hissini shakllantiradi.

O'z navbatida, ozodlikni cheklash jazosi ijrosida jinoyat qidiruv va tezkor-qidiruv xizmatlari (TQX) bilan hamkorlik ham o'ziga xos murakkab ijtimoiy-huquqiy ahamiyatga ega. TQX bilan hamkorlik asosan mahkumning takroriy jinoyatlar (retsdiv) sodir etishiga tayyorgarlik ko'rishining yoxud uyushgan jinoiy guruhlar vakillari bilan yashirin aloqa o'rnatishining oldini olishda namoyon bo'ladi. Ilmiy manbalarda qayd etilganidek, tezkor bo'linmalar o'zlarining maxfiy apparati (agentura) yoki operativ texnik vositalari orqali ozodlikni cheklash jazosini o'tayotgan shaxsning asotsial hayot tarzi yoki yangi huquqbuzarlikka hozirlik ko'rayotgani haqida olgan ma'lumotlarini probatsiya inspektoriga o'z vaqtida taqdim etishi – jazoni og'irrog'iga (ozodlikdan mahrum qilishga) almashtirish uchun eng muhim profilaktik signal vazifasini o'taydi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, probatsiya inspektorining ozodlikni cheklash jazosi ijrosini ta'minlashda IIO sohaviy xizmatlari bilan hamkorligini yanada takomillashtirish va tizim samaradorligini oshirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

Birinchidan, probatsiya, profilaktika, patrul-post va jinoyat qidiruv xizmatlarining yagona idoraviy axborot almashinuvi platformasini yaratish. Ushbu platforma orqali har bir mahkumning harakatlanish trayektoriyasi, ruxsat etilgan hududlari va cheklovlari barcha sohaviy xizmatlarning xizmat planshetlarida onlayn tarzda aks etib turishi lozim;

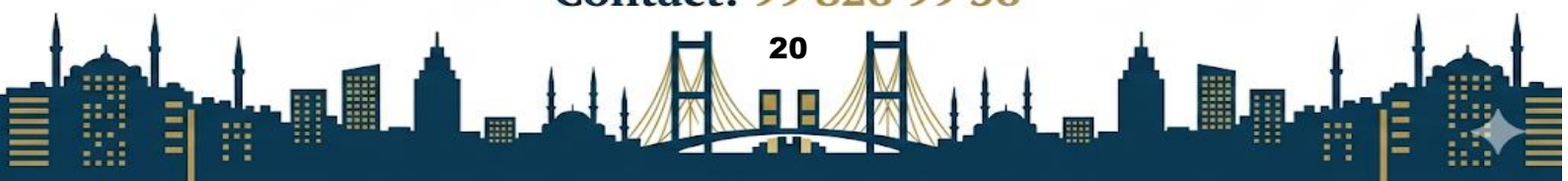
Ikkinchidan, ozodlikni cheklash jazosiga hukm qilingan, ayniqsa retsdiv xavfi yuqori bo'lgan shaxslarni nazorat qilishda ularning yashash manzildan tashqariga chiqishini avtomatik qayd etuvchi elektron bilaguzuklar (GPS-trekerlar) tizimidan foydalanishni 100 foizga yetkazish va ushbu signallarni nafaqat probatsiya inspektoriga, balki bevosita shu hududdagi profilaktika inspektoriga ham parallel ravishda kelib tushishini ta'minlash;

Uchinchidan, IIO sohaviy xizmatlari xodimlarining hamkorlikdagi o'quv-amaliy mashg'ulotlarini ko'paytirish, ularda ochiq sharoitdagi jazolarni ijro etishning huquqiy va psixologik jihatlari, xususan, jazo shartlarini buzgan shaxslarga nisbatan tezkor munosabat bildirish (reaksiya) bo'yicha yagona harakatlar algoritmiga qat'iy amal qilish ko'nikmalarini shakllantirish.

Bu kabi zamonaviy texnologik va tashkiliy integratsiya mexanizmlari ozodlikni cheklash jazosining qonunga muvofiq qat'iy va sifatli ijro etilishini ta'minlab, hududlarda jamoat xavfsizligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

REFERENCES:

1. Қосимова М. А. Озодликни чеклаш жазосини ижро этишда пробация ва профилактика хизматларининг ҳамкорлик механизмларини такомиллаштириш // Ҳуқуқшунослик ва криминология. – Тошкент, 2022. – № 3. – Б. 55-62.
2. Турсунов Х. Б. Очиқ шароитда жазоларни ижро этишда электрон мониторинг ва GPS-назорат тизимларининг криминологик аҳамияти // Замонавий юридик фанлар. – 2023. – № 1. – Б. 112-118.
3. Назаров Ш. М. Ички ишлар органлари соҳавий хизматларининг интеграцияси: маҳкумлар устидан назоратнинг ташкилий-ҳуқуқий муаммолари // Ҳуқуқ ва жамият. – 2022. – № 4. – Б. 34-40.

SCIENTIFIC CONFERENCE OPEN PROCEEDINGS

Global Academic Knowledge Repository

4. Бекматов А. Т. «Электрон пробация» тизими ва патруль-пост хизмати фаолиятидаги рақамли ҳамкорликнинг ўзига хос хусусиятлари // Рақамли криминалистика ва профилактика. – Тошкент: ИИВ Академияси, 2023. – № 2. – Б. 77-84.
5. Жўраев Ф. Ғ. Маҳкумларнинг рецидив жиноятларини барвақт олдини олишда тезкор-қидирув хизмати ва пробация бўлинмаларининг ўзаро ахборот алмашинуви // Ҳуқуқни муҳофаза қилиш фаолияти: назария ва амалиёт. – 2021. – № 5. – Б. 18-25.

Contact: 99 826 99 56

